

Volkskundig walhalla

Theo Meder

Het veertiende congres van de *International Society for Folk Narrative Research* (ISFNR) kwam van 26 tot en met 31 juli 2005 bijeen in Tartu, Estland. Het inschrijfgeld van tweehonderd euro was niet gering, maar de aanwezige wetenschappers van alle continenten hebben ruimschoots waar voor hun geld gekregen. De voorbereidende werkzaamheden waren perfect, het toch al rijke congresprogramma was uitgebreid met allerhande recepties, excursies, culturele evenementen en maaltijden, en iedere spreker kon erop rekenen dat zijn *powerpoint*-presentatie vooraf op de te gebruiken computer stond geïnstalleerd en was gecontroleerd. Mede dankzij de voortdurende aanwezigheid van techneuten en studenten verliep alles vlekkeloos.

De Esten van de universiteitsstad Tartu hebben nadrukkelijk en met succes hun visitekaartje kunnen afgeven als het etnologische expertisecentrum in de Baltische regio. Het is Tartu er veel aan gelegen om aansluiting te vinden bij de Europese etnologische wetenschappelijke wereld, en ze is daar naar mijn smaak *cum laude* in geslaagd. Omdat het congres in Oost-Europa werd gehouden trok het naast de gebruikelijke Amerikanen, Britten en Duitsers ook extra veel Oost-Europeanen aan, die nogal eens de neiging hebben om vooral een promotie-praatje te houden voor hun eigen regionale cultuur, maar ook zij leken op dit congres meer aansluiting te hebben gevonden bij de gangbare wetenschappelijke discussies. Dit valt wellicht te danken aan de thema's die de Esten als onderwerp van discussie hadden geformuleerd. Het algehele thema van het congres was *folk narrative theories and contemporary practices*. Tot de zwaartepunten behoorden onder meer *Theory and methods, Narrative genres – continuity and changes, Vernacular genres – vernacular religion, Heritage and politics, Narrated gender, Computer mediated communication and databases* en *Migration and diasporas*.

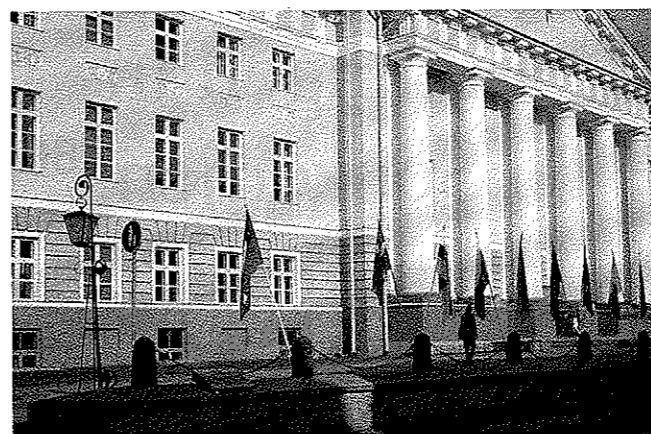
Tijdens het congres verordonneerde presidente Galit Hasan-Rokem (Jeruzalem) dat er vanaf heden niet meer gesproken mag worden van AT (Aarne-Thompson), maar dat er gerefereerd moet worden aan ATU (Aarne-Thompson-Uther), de nieuwe driedelige *Types of International Folktales* (FFC 284–286).

Eén van de betere lezingen werd verzorgd door Marion Bowman (Milton Keynes) onder de titel *Celtic myth, vernacular religion and contemporary spirituality: undermining Arthur in Avalon*. Het begrip *vernacular religion* wordt overigens steeds vaker gebruikt om allerhande vormen van volksgeloof en alternatieve spiritualiteit in een neutrale term te vangen. In haar voordracht liet Bowman zien dat in het *new age*-georiënteerde Glastonbury de aandacht voor de (te) masculiene Keltische koning Arthur aan het verschuiven is ten gunste van de feminiene Keltische (en christelijke) Bridget, parallel aan de toenemende verering van de *goddess*.

Ook de lezing van Jenny Butler (Cork) over *Personal spiritual narratives of Irish neo-pagans* is in dit kader de moeite van het vermelden waard. Zij sprak met mensen over de vraag hoe zij tot *wicca, witchcraft* en *druidry* zijn gekomen en kreeg verhalen te horen over de *other world* en – wederom – de *goddess*.

Reimund Kvideland (Noorwegen) behandelde het boeiende thema van de *re-enactment of legends*, onder andere aan de hand van de sage waarin een kerk overdag opgebouwd wordt maar 's nachts – door demonische of andere bovennatuurlijke krachten – weer wordt afgebroken. Deze bestaande sage zou natuurlijk ook door mensen kunnen worden nagespeeld, om vervolgens bijvoorbeeld het gerucht te verspreiden dat de doden de kerk op een andere plaats willen hebben. Het naspelen gebeurt dan om anderen schrik aan te jagen. Iets dergelijks gebeurt als volwassenen bovennatuurlijke wezens gaan naspelen om kinderen te disciplineren. Op mijn vraag aan Kvideland waarom hij het begrip *ostension* zo zorgvuldig vermeed, dat toch door Linda Dégh is geïntroduceerd om het verschijnsel te benoemen, antwoordde hij dat hij aarzelingen had bij het begrip: waarom een moeilijk (en niet altijd eenduidig) begrip gebruiken als men ook gewoon kan spreken van *legends performed as action*?

Er werd op het congres de nodige aandacht besteed aan vertelcultuur en nieuwe media. Zo sprak Violetta Krawczyk-Wasilewska (Lódz) over *E-folklore in the age of globalization* en met



Universiteit van Tartu (Foto: Theo Meder)



Publiek plenaire lezing (Foto: Alar Madisson)

name over kettingbrieven per e-mail, terroristengrappen per sms en internet-dating. Ze benadrukte dat deze vormen van verhalen vertellen dezelfde functies vervullen als in de orale cultuur, en dat de *e-folklore* evengoed zicht biedt op collectieve angsten, vooroordelen en wensdromen. Mariann Domokos (Boedapest) hield een voordracht over *Folklore and mobile communication: sms and folklore text research*. Ze benadrukte dat sms-taal nagenoeg geschreven spreektaal is, en dat folklore te vinden is in moppen, raadsels, kettingbrieven en gelegenhedsgroeten (met onder meer Pasen, kerst en nieuwjaar). Terry Gunnell (Reykjavik) presenteerde zijn in aanbouw zijnde internetdatabase van IJslandse sagen onder de titel *Sagnagrunnur*, terwijl Katrien van Effelterre (Leuven) een uitstekende presentatie verzorgde van de Vlaamse Volksverhalenbank.

Alhoewel de aandacht voor de moderne media dus niet gering was, bepleitte Rolf W. Brednich (Göttingen/Wellington) na zijn lezing over *Humour in the internet* dat deze media nog altijd een prominentere rol dienen te krijgen in zowel documentatie als onderzoek. We hebben wel eens de indruk dat op internet alles te vinden is, maar vergissen ons in de dynamiek van het medium: de moppen die er vandaag nog opstaan, kunnen morgen ineens verdwenen zijn. De met *photoshop* bewerkte plaatjes, de *powerpoint*-grappen en de filmpjes in *quicktime*-formaat worden veelvuldig als *attachment* per e-mail rondgestuurd, maar wie ze nu niet verzamelt, is ze binnenkort kwijt. Brednichs pleidooi viel in goede aarde, en een ISFNR-werkgroep zal de diverse nationale

volksverhalenbanken gaan inventariseren en openbaar maken op de ISFNR-website, en zich tevens buigen over de vraag hoe een internationale database eruit moet zien, die vanuit verschillende universiteiten en instituten gevuld en ontsloten wordt, met name ook waar het de *photoshop*-lore en andere vormen van visuele vertelcultuur betreft.

Een mij volkomen onbekende versmelting van de reële en de virtuele wereld werd gepresenteerd door Mare Kalda (Tartu) onder de titel *Geocachers and geomuggles*. Het betreft een spel waarbij men schatten moet zoeken. De *clues* die men moet zien te ontraadselen, vindt men op internet, maar om de schat te kunnen vinden, moet men naar buiten. Het schatzoeken is een soort puzzeltocht, en wie de schat vindt, moet zelf weer een nieuwe schat achterlaten. Het is niet ongebruikelijk om ook een dagboekje bij te houden. De *cachers* uit de titel van de voordracht zijn de spelers, de *muggles* zijn de 'dreuzels' (ontleend aan Harry Potter), die van het hele fenomeen geen weet hebben. Er zijn momenteel 186.864 schatten op de wereld, en het spel wordt in 216 landen gespeeld. Het spel wordt vooral gespeeld door hoger opgeleide jonge mannen en mannen van middelbare leeftijd.

Tijdens de *general assembly* op zondag 31 juli werd de aftredende presidente Galit Hasan-Rokem hartelijk bedankt voor haar inspanningen en werd als nieuwe voorzitter Ülo Valk uit Tartu verkozen. Het interim-congres van de ISFNR zal in 2007 gehouden worden in het Argentijnse Santa Rose. Het vijftiende internationale congres vindt in 2009 plaats in Athene.